

*Mladý Hamsun v roce
1890*

Autor: Alain de Benoist

Knut Hamsun zůstává záhadou. Byť byla jeho díla takřka kompletně přeložena do francouzštiny a dočkala se také celé řady filmových i televizních adaptací a přestože nejsou jeho knihy na rozdíl od tolika jiných „zastaralé ani přežití“ (Hubert Nyssen), francouzská veřejnost jej ignoruje.

Hamsun, nositel Nobelovy ceny za literaturu z roku 1920, často srovnávaný s Dickensem, Ibsenem nebo Gorkým, však nebyl jen obnovitelem norštiny a hlavním norským literárním velikánem 20. století – což samo o sobě není nic zanedbatelného. Ve své předmluvě k americkému vydání *Hladu* Isaac Bashevis Singer (přeložil do jidiš *Victorii*) napsal, že „z tohoto zdroje vyvěrá veškerá moderní literatura našeho století“.

Právě proto Hamsuna obdivovali a velebili autoři natolik navzájem odlišní jako Thomas Mann, Henry Miller, Octave Mirbeau, André Gide, John Galsworthy, André Breton, H. G. Wells, Bertolt Brecht, Franz Kafka, Robert Musil, D. H. Lawrence nebo Jean Paulhan.

Knut Hamsun byl nepřítelem moderního světa, to je pravda. Jedním z pevných motivů jeho tvorby byla jeho upřímná nechuť k buržoazii. Jeho lyrický realismus od počátků mířil proti průmyslové společnosti, kapitalistické modernitě města i panství peněz. Bylo by ovšem omylem nahlížet na něj jako na „populistického“ romanopisce nebo prostého bukolického chvalořečníka země, „která nelže“.

Jistě, příroda mu je útočištěm, ovšem příroda nepodmaněná, stejně divoká, jako umění být zvířata a lidé. A v jeho vypravěčském stylu, vycházejícím z ústních tradic, příroda, krajina či neživé předměty zdaleka nehrají jen doplňkovou okrasnou roli, ale vzájemně na sebe působí s chováním, pocity i myšlenkami lidských protagonistů. Jasně to čtenář vidí třeba v knize *Pan*, překrásném milostném příběhu, oslavě blízkého splynutí srdce a přírody – dvojím vyjádření téže reality.

„Jsem realistou v nejvyšším slova smyslu,“ nechal se slyšet Hamsun, „neboť ukazují hlubiny lidských srdcí.“ Skutečně si vytknul za cíl zobrazit „nevědomý život celé duše“ a proto už od svých počátků vykresloval niterný život s neobyčejnou bohatostí a komplexitou. Tento důraz na niterné je pro soudobý svět z jeho tvorby asi to nejcizější – vždyť jeho obyvatelé jsou poháněni vesměs jen vnějškovými pohnutkami. On sám navštívil tisíc míst soudobého narcismu. K počtům lhotejný nonkonformista utíkal v den svých narozenin z domu, aby se vyhnul obecné zvědavosti. Jeho srdce ho táhlo k nepočetným venkovským společenstvím, jako třeba tomu na Lofotských ostrovech, které si zamiloval ještě jako chlapec. Proto ho Henry Miller popsál jako „marginála, vagabunda, odmítnutého, nenapravitelného rebela, neúnavného protivníka *establishmentu*... aristokrata ducha.“

Jeho protagonisty nepohání sociální rozhořčení ani aktivismus, ale vnitřní napětí, náročná komplexita vyplývající z jejich výjimečné přirozenosti. Nejsou to obyčejní lidé, zároveň ale ani hrdinové. Zdaleka je nemůžeme zařadit do jediné škatulky a do míry, v níž (aniž by to uznávali) náležejí modernitě, která vytvořila více úzkostí než svobod, jsou to stvoření rozervaná, často osamělá, plná rozporů a nesouladu. Jejich přirozenost sice je čestná a hrdá, ale pohybují se po okraji propasti a obtíže, s nimiž se setkávají, nezřídka bývají nepřekonatelné.

Sám Hamsun už od svých patnácti žil nesnadným životem dobrodruha, „zoceleného nepřízní osudu“ (Octave Mirbeau), plným strážní a nedostatku, jenž ho zavedl až do neuspokojivé Ameriky, kde mohl naplno pohlédnout do tváře nového, údajně zaslíbeného světa.

Nepochybně v Hamsunově díle můžeme hovořit o „temných vizích“, bylo by ovšem příliš snadné připsat je na vrub nějakému skandinávskému pesimismu, zrozeného z perleťových norských fjordů a bezesných bílých nocí severského léta. V Hamsunových románech se bez výjimky objevují láska i smyslnost. Hamsun miluje vše, co ho obklopuje, vše, co poskytuje smysl, takže bez přehánění můžeme říci, že právě láska je skutečným srdcem jeho tvorby.

Tuto lásku ovšem nelze oddělit od tragické vize, jelikož jeho hrdinové zas a znovu narážejí nejen na svá vlastní omezení, ale také na hradbu lži a neautenticity. Tak tomu je třeba ve *Victorii*, kde milence zkazí společnost, v níž něžnosti ničí jejich těla nebo v *Benoni* a *Rose*, kde je láska krutou silou, pod jejíž nadvládou srdce jen těžko nacházejí soulad.

Lásku navíc nelze oddělit od nenávisti, stejně jako radost a vůli k životu od jasného vědomí lidské konečnosti. U Hamsuna protichůdné pocity vyrůstají jeden z druhého, aniž by kdy nabyly pevné podoby, podobě jako etapy lidského života následují jedna za druhou v rytmu ročních období. Komplementarita protikladů.

Hamsun, narozený roku 1859, zemřel v roce 1952. Už od Bismarckovy éry zůstal neochvějným germanofilem. To mu v roce 1945 coby šestaosmdesátiletému vyneslo podobný osud, jaký potkal Ezra Pounda: soud mu nařídil zaplatit státu likvidační pokutu a pro svou „kolaboraci“ byl internován v psychiatrické léčebně .

Dodnes nese v celém Norsku Hamsunovo jméno jediná ulice či veřejná budova, dokonce ani památní poštovní známka.

Hamsun ovšem nebyl politik, ale hudebník slova. „Jazyk musí pokrýt celý rozsah hudby,“ a spisovatel vždy musí hledat „slova, která rozechvívají“, doslova „svou precizností rozedírají mé srdce až k slzám“, nechal se kdysi slyšet. Proto nepsal „lehkým perem“, ale naopak těžce, bolestivě. Psaní se pro něj stalo způsobem, jak zůstat naživu.

Úvodník pro vydání *Nouvelle Ecole* z roku 2006, věnované Knutu Hamsunovi.

Poznámka Grega Johnsona, překladatele do angličtiny: Esej vyšla v roce 2006. V roce 2009 Norsko Knuta Hamsuna u příležitosti 150. výročí jeho narození uctilo památeční známkou. Jeho jméno také nově nesou některé veřejné budovy a prostranství.

Anglický překlad de Benoistova článku vyšel na webu Counter-Currents Publishing 4. srpna 2011.